

RAZLIKOVNOST HRVATSKOGA I SRPSKOGA JEZIKA

Uredništvo Jezika jasno je naznačilo da ne namjerava trošiti dragocjeni prostor za hrvatsku lingvisticu koja smatra da postoji hrvatskosrpski (dakle pretežno srpski) standardni jezik, dr. Snježanu Kordić, koja ipak na mnogim meni dostupnim tiskovinama *bere* slavu te uživa veliku podršku i među lingvistima.

Stoga čvrsto vjerujem da će Uredništvo donijeti odluku da se objavi ovih nekoliko redaka. Lingvistička i ostala tumačenja da su hrvatski i srpski jezici dva odvojena sustava, zaista su nepotrebna na stranicama ovog časopisa. Međutim jedan tekst mogao bi biti poticajan za dr. S. Kordić da malo drugačije pristupi navedenom pitanju.

Hrvatski standardni jezik je podsustav jednog sustava u kojem su osim srpskog i

bošnjački te crnogorski jezik. Povezujući jezike *prema gore*, hrvatski standardni jezik je podsustav, podsustava... kojem je na vrhu euroindijski jezik.

Ključna je ovdje riječ *podstav*. Podstav zaslužuje taj atribut samo ako je ujedno i pravi sustav. Prema tome hrvatski standardni jezik je pravi sustav. Samostalni jezik.

Kako se ne bi trošio sve dragocijeniji prostor ovog časopisa, upućujem sve zainteresirane, a osobito *istaknutu* znanstvenicu iz dalekog svijeta, kako joj tepaju skloni mediji, da pročitaju članak: Prilog sustavnoj analizi hrvatskog jezika, Rasprave Zavoda za hrvatski jezik, 20 (1994.), 19. – 30. Kako nije lagano doći do tog izvora, članak se može pročitati i na: <http://www.fsb.hr/polimeri/erpohen/novosti.html>, mrežnoj stranici projekta Elektronički rječnik polimerstva – hrvatsko-englesko-njemački koji financira Nacionalna zaklada za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj Republike Hrvatske.

Igor Čatić

LAŽNA LINGVISTIKA SNJEŽANE KORDIĆ

Snježana Kordić objavila je niz „radova“, kako u Hrvatskoj tako i u drugim zemljama, u kojima tvrdi da su jezici koji se danas zovu bosanski, crnogorski, hrvatski i srpski u stvari jedan jezik, te da taj jezik treba zvati srpskohrvatski. Za obje te tvrdnje ona navodi „znanstvene“ razloge, tobože iz lingvistike i sociolingvistike.

Što se tiče naziva jezika, on nema nikakve veze sa lingvistikom. Kao što ne ćete ići veterinaru da biste se posavjetovali s njim kakvo ime ćete dati svom kućnom lju-

bimcu, tako se ne obraćate ni lingvistu da vam nadjene ime jeziku. Makar se u Europi jezici najčešće zovu po imenu naroda koji njime govori, to nije uobičajeno u ostalim dijelovima svijeta. Vrlo se često jezik naziva prema *teritoriju* na kojem se govori. Najbolji je primjer takvog naziva *američki engleski*. (Da se nekim čudom SAD „prebace“ na Balkan, balkanska bi Amerika u nazivu svog jezika morala imati, umjesto atributa američki, više od tristo atributa izvedenih od imena naroda koji njime govore.) Nama je bliži primjer teritorijalnog naziva jezika *bosanski*. U narodnom jeziku ljudi koji žive u Bosni i Hercegovini nema *nikakvih* razlika koje bi proistjecale iz pripadnosti posebnoj vjeri, naciji, političkoj ideologiji ili bilo čemu

drugom. U BiH ima mnogo slučajeva gdje tri susjeda pripadaju različitim vjerskim tradicijama, koje neki zovu i različitim narodima, ali u njihovom govoru nema nikakvih razlika. Ako bismo jedinstveni bosanski jezik nazvali tročlanim atributom (kakva je službena praksa danas u BiH), onda bismo i znamenitoga bosanskog konja trebali zvati „srpsko-hrvatsko-bosanski konj.“

Zanimljivo je pogledati kako razne zajednice zovu svoje i tuđe jezike. Mnogi narodi nemaju poseban naziv za svoj jezik, pa ga zovu jednostavno *naš jezik* ili *naš narod*. To je često slučaj u Africi, gdje se cijela jedna porodica jezika zove jednostavno *ljudi*; to su bantu jezici, na kojima se 'čovjek' kaže *ntu*, a 'ljudi' *bantu* (množina od *ntu*). U Srednjoj i Južnoj Americi ima Indijanaca čiji se jezici zovu *karib* 'ljudi', *tapuja* 'neprijatelj' i *maku* 'šumska plemena'. Neka indijanska plemena u tom dijelu svijeta nazivana su imenima koja u prijevodu znače 'rod pasa', 'stranci' i 'barbari'; iz tih su naziva kasnije izvedeni i nazivi njihovih jezika. Pripadnici nekoliko australijskih domorodačkih plemena svoj jezik nazivaju riječju koja znači 'ovo'. To je frustriralo antropologe koji su proučavali njihovu kulturu pa su nastavili tragati za „pravim“ imenom jezika, ali je jedini odgovor koji su mogli dobiti bio 'ovo'! Ima indijanskih plemena s više imena, a time i više naziva za svoj jezik. Uz imena kojima sami sebe zovu, pripadnici jednog plemena mogu imati susjede koji i njih i njihov jezik zovu drukčijim (ponekad ne vrlo laskavim) imenom. Treće im ime daju španjolski ili portugalski istraživači, a četvrto antropolozi koji ih proučavaju, nazivajući ih ponekad zemljopisnim nazivima kao 'uzvodni' ili 'nizvodni' narod/ jezik. Uostalom, ni Europa nije imuna na takve višestruke nazive naroda i jezika. Mi zovemo austrijsku prijestolnicu *Beč*, a zemlju sjeverno od Austrije i Švicarske *Njemačka*, iako su ti nazivi potpuno tuđi stanovnicima tih područja.

U svojim „radovima“ i intervjuima Snježana Kordić tvrdi da su četiri spomenuta jezika na zapadnom Balkanu jedan jezik jer je „znanstveno“ utvrđeno da se osobe koje govore tim jezicima međusobno razumiju! (Čovjek bi nakon toga očekivao da nam Snježana kaže kako je znanstveno utvrđeno da te osobe imaju i zajednička anatomska obilježja!) Citira i neke njemačke „sociolingviste“ koji su „testovima razumijevanja“ (*comprehension tests*) utvrdili da se mi doista razumijemo. Ona prihvaća sve što je tiskano kao vrhunsku znanost, a zaboravlja da je visoko obrazovanje postalo jedan od najunosnijih poslova i da danas sveučilišta niču kao gljive poslije kiše, te da u „znanstvenoj“ proizvodnji tih sveučilišta ima vrlo mnogo „bofla“ (osobno mislim da se danas u svijetu tiska više gluposti nego ikad u ljudskoj povijesti).

U intervjuu koji je u kolovozu prošle godine dala sarajevskom časopisu Slobodna Bosna povodom izlaska svoje knjige *Jezik i nacionalizam*, S. Kordić kaže: „Morris Swadesh je sastavio listu od sto osnovnih riječi. Na njoj su riječi koje označavaju dijelove ljudskog tijela (oko, kosa, srce, usta), životinje (riba, pas), radnje (jesti, piti), brojeve (jedan, dva, tri), zamjenice (ja, ti, on) i tako dalje. U lingvistici je definirano da se radi o istom jeziku ako je najmanje 81% osnovnog rječničkog blaga zajedničko. A Hrvati, Srbi, Bošnjaci i Crnogorci kad govore standardnim jezikom imaju 100% zajedničko osnovno jezičko blago.“ Ta je izjava „blistav“ primjer Snježanine lažne lingvistike. Evo zašto.

Amerikanac Morris Swadesh pokojnik je već više od pola stoljeća, a i njegova „leksikostatistika“ i „glotohronologija“, koje je ustanovio radi utvrđivanja starosti jezika bez pisma, odavno su na smetlištu povijesti lingvistike. On je uspostavio listu od 100 (kasnije 200) osnovnih riječi da bi mu poslužile u određivanju genetske srodnosti ra-

znih jezika američkih Indijanaca, i nikad nije rekao da one mogu poslužiti nekoj drugoj svrsi, ponajmanje u prosuđivanju da osobe koje dijele iste (slične?) osnovne riječi govore istim jezikom.

Slavenski jezici imaju bar 81% riječi *cje-lokupnog* jezičnog blaga koje se samo malčice razlikuju od jezika do jezika i koje zato mogu prepoznati govornici svih slavenskih jezika. Dakle, po Snježani i po njezinim „lingvistima“, koji iznose gotovo sumanute zamisli o tome kako mjeriti sličnost između jezika, postoji samo jedan *slavenski jezik*, a češki, poljski, hrvatski, bugarski itd. nisu zasebni jezici već njegove „varijante“!

Znanstvene istine o tome pripadaju li dva idioma istom jeziku ili dvama različitim jezicima jednostavno nema. *Lingvistika ne poznaje stroga znanstvena mjerila kojima bi se mogli izdiferencirati pojmovi jezika i dijalekta/varijante*. Nitko još nije iznio općeprihvaćenu definiciju jezika u socio-lingvističkom smislu. Čak je i inteligentno promišljanje dostatno da se vidi zašto je tomu tako: da bi se mjerio stupanj sličnosti/različitosti između dvaju idioma, trebalo bi mjeriti stupanj ostvarene komunikacije između sudionika u komunikaciji; budući da je glavna svrha komunikacije prijenos značenja od govornika do sugovornika, to opet znači da bi trebalo mjeriti značenje, a značenje se ne može mjeriti ni na koji način.

U istom intervjuu Kordićeva objašnjava zašto je izabrala baš srpskohrvatski za zajednički naziv naša četiri jezika i zašto u njezinom nazivu nema bosanskog i crnogorskog, iako je poznato da su Bosanci zvali svoj jezik bosanskim više od tisuću godina. Ona kaže da se odlučila za srpskohrvatski jer su u njemu nazivi naroda koji žive na rubovima područja na kojem se govori srpskohrvatski, i dodaje da je to sukladno s nazivom indoeuropskih jezika, čiji govornici žive na području što se prostire od Indije do Europe (taj

je naziv nastao iz prijekne potrebe jer mi ne znamo tko je sve govorio tim jezikom). Budući da se kaže da je, recimo, litavski jedan od indoeuropskih jezika, bilo bi moguće reći, po njezinoj analogiji, da je crnogorski jedan od srpskohrvatskih jezika! Naravno, znamo zašto se odlučila za srpskohrvatski: zato što na vratima njezinog kabineta u Njemačkoj piše *Serbokroatisch*.

Nije teško „prozrijeti“ Snježanu Kordić. Ona je započela studij hrvatskog jezika u Osijeku 80-ih godina prošlog stoljeća, a doktorirala je u Zagrebu 1993. Do tada Snježani ne smeta što se njezin jezik zove *hrvatski*. Međutim, ona sredinom devedesetih počinje predavati na sveučilištu u Njemačkoj, gdje se jezik uglavnom još uvijek zove *Serbokroatisch* i, naravno, nastavnici koji inzistiraju na tom da se jezik zove samo *Kroatisch* ili samo *Serbisch* nisu baš dobro došli. Da bi se „prilagodila“ novoj akademskoj sredini, ona kreće u „znanstveni“ boj da dokaže da njezin jezik treba zvati onako kako to vole njezini njemački poslodavci. Kako drukčije objasniti činjenicu da ga za prvih desetak godina bavljenja hrvatskim jezikom nije pokušavala proglasiti srpskohrvatskim? Očekivalo bi se da se njezin protest protiv „pogrješnog“ naziva hrvatskog jezika javi baš u mlađim danima, a ne tek kad je zagazila u zrele godine.

Snježana Kordić objavljivala je i prave lingvističke radove, pa je napisala više knjiga i članaka o hrvatskoj gramatici. Ali njezin je prinos opisu hrvatske gramatike minoran, daleko manji od njezinih članaka o političko-politikantskoj „lingvistici“, koju samo nezallice zovu lingvistikom. A gramatika naših četiriju jezika vrlo je slabo istražena (možda najslabije od gramatika svih europskih jezika), pa je danas po meni primarna zadaća lingvista opis gramatike tih jezika. Taj zadatak ispunjavam već dulje vrijeme pišući knjigu *Bosnian for Foreigners* (Bosanski za strance), koju ovih dana privodim

kraju (siguran sam da njezin gramatički dio u najvećoj mjeri „važi“ i za hrvatski jezik). I uz skoro dvjestogodišnju tradiciju opisivanja gramatike hrvatskog jezika (a i bosanskog, crnogorskog i srpskog), ja sam uspio otkriti desetine potpuno novih pravila (koje je i Snježana mogla otkriti da je bolje poznavala opću lingvistiku i bila malo inventivnija). Evo, ponudit ću građu iz koje sam izvukao jedno novo pravilo. Mi možemo pridjevu pojačati značenje tako što ga ponovimo i

ponovljenom pridjevu dodamo sufiks *-cat*; dakle možemo reći *pun punecat, gol golcat, sam samcat, cijel cijecat*, ali ne možemo nikako reći **trom tromcat, *krnj krnjecat, *bos boscat, *jak jakcat*. Koje je pravilo za tvorbu pojačanih pridjeva na *-cat*? Ako ga Snježana otkrije, povući ću sve što sam o njoj rekao negativno. Žaloso je da Snježana i njoj slični stječu ugled u svijetu pričajući o imenima naših jezika, dok ti isti jezici ostaju slabije opisani nego mnogi afrički jezici.

Midhat Ridanović

U SPOMEN

Branko Franolić
(Rijeka, 2. srpnja 1925. –
London, 11. siječnja 2011.)
Odlazak uglednoga jezikoslovca

Poznati hrvatski jezikoslovac, dopisni član HAZU-a, Branko Franolić (rođen 1925. u Rijeci) umro je u Londonu 11. siječnja 2011. Kao znanstvenik, profesor i javni djelatnik, bio je vrlo cijenjen i priznat u znanstvenim krugovima Velike Britanije, Francuske, SAD i Kanade.

Godine 1952. zatražio je i dobio politički azil u Velikoj Britaniji te je najveći dio znanstvene karijere proveo u inozemstvu. Anglistiku i amerikanistiku diplomirao je 1957. na Visokom učilištu Slobodne Europe u Strassbourgu. Doktorirao je na francusko-me sveučilištu Sorboni 1977. tezom o francuskim posuđenicama u hrvatskome jeziku.

Franolić je bio među prvima koji su svojim istraživačkim i znanstvenim radom u velikim knjižnicama, arhivima i zbirkama diljem Europe, znanstvenim nastupima i publikacijama probijali barijere neznanja i neistina o hrvatskome jeziku i Hrvatima.

Uz to, uspio je da se uvedu odsjeci i rubrike o hrvatskome jeziku i njegovoj povijesti u istaknutim londonskim knjižnicama i znanstvenim ustanovama s danas prepoznatljivom oznakom HR.

O povijesti je hrvatskog jezika Franolić pisao u ponajboljim svjetskim znanstvenim časopisima. Prisjetimo se samo časopisa *Lingua* (Amsterdam), *Linguistics* (The Hague), *Die Welt der Slaven* (München) *Annali dell'Institutito universitario orientale* (Napulj), *Journal of Croatian Studies* (New York).

Njegov rad o razvitku hrvatskoga i srpskoga književnog jezika tiskan je u enciklopedijskom djelu *Language Reform, History and Future* (sv. 2, Hamburg 1983.). Važnu ulogu u afirmaciji hrvatskoga, ne samo jezičnog, pitanja odigrao je na primjer Franolićev pregled glavnih političkih i sociolingvističkih zbivanja u hrvatskom jeziku i oko njega, posebno u XIX. i XX. stoljeću, u djelu *An Historical Survey of Literary Croatian* (Povijesni pregled hrvatskog književnog jezika) tiskanom 1984. godine u Parizu. Rasvjetljenu hrvatske jezične problematike u slavističkim krugovima te u najširoj javnosti zapadne